

I. JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Slovní zásoba

1. Stavba slova

Opakujeme: slovo tvorný základ, kořen, předpona, přípona, koncovka, slova příbuzná.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 1–6:

Přebíhám po bytě a nosím na hromádku věci, které budu v kempu potřebovat. Vzhledem k tomu, že tam strávím nejspíš celé tři měsíce, je to spíš hromada než hromádka a další veledůležité drobnosti stále přibývají.

S počítačem je rozhodování jednoduché, zabalím si notebook. Táta mi sice nabízel svůj, ale to si radši stáhnou k sobě rezervační agendu, než bych přišla o všechny mp3, musela si u něj znovu zakládat ICQ a shánět kontakty na přátele.

Úplně jsem zapomněla na knížky, bez četby bych se ukousala nudou. Stejně ty tři týdny, než Jitce začnou prázdniny a přijede s tátou a Kájou, budou k nevydržení.

(L. Lanczová, Létem políbená)

- 1. Které z následujících slov z výchozího textu obsahuje dvě předpony?**
  - A) zapomněla
  - B) nevydržení
  - C) veledůležité
  - D) rozhodování
- 2. Které z následujících tvrzení vztahujících se k výchozímu textu není pravdivé?**
  - A) Slova *hromádka* a *hromada* jsou slova příbuzná.
  - B) Slovo *hromada* vzniklo zkrácením slova *hromádka*.
  - C) Slovo *hromádka* má stejný kořen jako slovo *hromada*.
  - D) Slovo *nabhromadit* je příbuzné ke slovům *hromada* a *hromádka*.

3. Rozhodněte, zda následující slova z výchozího textu obsahují pouze předponu, kořen a koncovku (ANO), či nikoli (NE). Svou odpověď zakroužkujte.
1) nejspíš	ANO – NE
2) přijede	ANO – NE
3) zakládat	ANO – NE
4) potřebovat	ANO – NE
4. Které z následujících slov z výchozího textu neobsahuje předponu?
- A) přišla
B) úplně
C) nosím
D) strávím
5. Určete slovotvorný základ podtrženého slova *stáhn* z výchozího textu.
-
6. Určete kořen podtrženého slova *stáhn* z výchozího textu.
-
7. Rozhodněte o každé z následujících skupin slov, zda obsahuje pouze slova příbuzná (ANO), či nikoli (NE). Svou odpověď zakroužkujte.
1) klid – klidný – klient – klidás – klidový	ANO – NE
2) očistit – čistota – očištná – vyčištěný – čistý	ANO – NE
3) zeslabený – slabost – oslabit – slabý – zeslábnout	ANO – NE
4) chladný – chladit – chladič – ochladnout – chlácholit	ANO – NE
8. Napište pět slov příbuzných ke slovu *plavat*.
-
-

9. Rozhodněte o každém z následujících slov, zda je jeho slovtvorný základ shodný s kořenem (ANO), či nikoli (NE). Svou odpověď zakroužkujte.

1) sloní	ANO – NE
2) letiště	ANO – NE
3) neléčený	ANO – NE
4) nemyslitelný	ANO – NE

10. Přiřaďte k jednotlivým slovům (1–4) odpovídající znázornění jejich stavby (A–F).

(Každou možnost z nabídky A–F můžete přiřadit pouze jednou. Dvě možnosti zbudou a nebudou použity.)

1) lístek	A) kořen – přípona
2) denní	B) kořen – koncovka
3) výmysly	C) předpona – kořen – přípona
4) rozcvička	D) kořen – přípona – koncovka
	E) předpona – kořen – koncovka
	F) předpona – kořen – přípona – koncovka

11. Která z následujících dvojic slov obsahuje jen kořen a koncovku?

- A) města – hrady
- B) vrba – proutky
- C) husy – husičky
- D) dobrý – dobrák

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 12:

Dítě dostalo osypky. Promáčená půda začala osychat. Sníh byl zatím ještě sypký. Šli jsme nasypat ptáčkům, aby se dostatečně nasýtli. Stromy začaly usychat. Najednou se k nám přibližoval zlověstný sykot. Vysypaný náklad museli odklízet hasiči. Sýrař zkoušel kvalitu sýrů. Studny začaly v důsledku sucha vysychat. Včerejší výkop byl znovu zasypaný. Nenasytný kos se nehnul od krmítka. Ovoce začalo zasychat z nedostatku vláhy. V lékárně jsem koupil dětský zásyp.

(Edika)

12. Vypište z výchozího textu všechna slova s kořenem -SYP-.

PAMATUJTE SI:

Slovotvorný základ – část společná slovu odvozenému a základovému (základové slovo je to, z něhož je utvořeno slovo odvozené)

např.: **rybářský** – slovo odvozené

rybář – slovo základové = společná část je **slovotvorný základ**

Kořen – část společná všem příbuzným slovům

např.: **ryba**, **rybář**, **rybářský**, **rybník**, **rybníkář**, **rybárna**, **rybina**, **porybný**...

kořen slova je **RYB** a v tomto případě se liší od slovotvorného základu **RYBÁŘ** (někdy mohou být i stejné)

2. Obohacování slovní zásoby

Opakujeme: tvoření slov odvozováním, skládáním, zkracováním, přenášením slovního významu, přejímáním z cizích jazyků, spojováním slov do sousloví.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 1–3:

V naší zemi žije dvanáct druhů hadů, mezi nimi i užovka stromová, která bývá dlouhá i jako váš tatínek.

Z osmnácti druhů obojživelníků má u nás domov i jeden druh želvy, a to želva bahenní.

Z osmdesáti savců je u nás největší medvěd hnědý a nejvzácnější hrabošík tatranský, který nikde jinde na světě nežije.

(F. Nepil, Lipová alej)

1. Vypište z výchozího textu všechna sousloví.

---

2. Vypište z výchozího textu slovo složené.

---

3. **Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda odpovídá výchozímu textu (ANO), či nikoli (NE). Svou odpověď zakroužkujte.**

1) Slovo <i>domov</i> bylo utvořeno pomocí předpony <i>do-</i> .	ANO – NE
2) Slovo <i>tatranský</i> bylo utvořeno pomocí přípony <i>-ký</i> .	ANO – NE
3) Slovo <i>největší</i> bylo utvořeno od slova <i>větší</i> předponou <i>nej-</i> .	ANO – NE
4) Slovo <i>stromová</i> bylo utvořeno od slova <i>strom</i> příponou <i>-ová</i> .	ANO – NE

4. **Přiřadte ke zvýrazněným slovům v jednotlivých větách (1–4) způsob, jakým byla utvořena (A–F).**

(Každou možnost z nabídky A–F můžete přiřadit pouze jednou. Dvě možnosti zbudou a nebudou použity.)

- 1) Věta uvozovací končí *dvojtečkou*.
- 2) Jiří půjde studovat na *VUT* do Brna.
- 3) Umělec doprovázel *smyčkový kvartet*.
- 4) V poslední době získává *florbal* na oblibě.

- A) sousloví
- B) skládání
- C) zkracování
- D) odvozování příponou
- E) odvozování předponou
- F) přejímání z cizích jazyků

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 5:

V mluveném projevu se často setkáváme s **univerbizací**, tedy nahrazováním víceslovného pojmenování (sousloví) pojmenováním jednoslovným, např. hudební výchova – hudebka, osobní vlak – osobák atd.

(*Nový akademický slovník cizích slov A–Ž, upraveno*)

5. **Rozhodněte o každé z následujících vět, zda obsahuje slovo vzniklé univerbizací (ANO), či nikoli (NE). Svou odpověď zakroužkujte.**

(Při řešení úlohy vycházejte z definice uvedené ve výchozím textu.)

1) Dnes jsme psali písemku z angličtiny.	ANO – NE
2) Zítra si půjdu konečně pro nový řidičák.	ANO – NE
3) Na dálnici se srazilo několik nákladáků a osobáků.	ANO – NE
4) V Luxoru se konala autogramiáda Zdeňka Svěráka.	ANO – NE

VÝCHOZÍ TEXTY K ÚLOHÁM 6–8:

TEXT 1:

- (1) Leden je pro mne jako pro dospělého člověka měsícem nadějí. Lednem začíná nový rok, lednem tedy začíná všechno.
- (2) Tentýž leden je ovšem pro dítě měsícem plným rozporů. Na jedné straně do něho ještě zasahuje ocásek prázdnin, na druhé straně je měsícem, kdy se uzavírá pololetí a rozdává pololetní vysvědčení. Je pravda, že pololetní vysvědčení je pro většinu žactva příležitostí k různému obohacování se od babiček, dědečků i od rodičů. Pro jistou část dětí je ovšem takové vysvědčení příležitostí k pravému opaku, a v takovém případě se mi jeví leden jako měsíc poněkud škodolibý. Už také proto, že se chová velice potouchle k vánočním dárkům, které by si měl člověk teď vyzkoušet. Když jste našli pod stromečkem lyže, určitě se dostaví leden beze sněhu. Pokud ovšem dostanete kolo, koloběžku nebo tříkolku a rádi byste je vyzkoušeli, můžete se vsadit, že pro sníh a mráz nepůjdou ani otevřít dveře od domu.
- (3) Je ovšem jeden dárek, který se dá vychutnat v každém období. Je to kniha, s kterou se dají překročit hranice věků i světadílů.

(F. Nepil, Hledání radosti, upraveno)

TEXT 2:

Personifikace (též *zosobnění*) je druh metafory, spočívá v tom, že se neživým věcem, popřípadě zvířatům a rostlinám, přisuzují lidské vlastnosti, např. slunce se smálo, potůček zpíval, stromy si tichounce šeptaly.

(Š. Vlašín, Slovník literární teorie, upraveno)

6. Ve kterém z následujících úseků výchozího textu se nevyskytuje slovo vzniklé skládáním?

- A) kdy se uzavírá pololetí
- B) příležitostí k různému obohacování
- C) leden jako měsíc poněkud škodolibý
- D) dostanete kolo, koloběžku nebo tříkolku